

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 23ΗΣ ΜΑΪΟΥ 1996

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ

Γλωσσολογία.— **Ἑτυμολογικά ἀπὸ τὰ νεοελληνικά ἰδιώματα**, ὑπὸ Δημητρίου Κρεκούκια*, διὰ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Νικολάου Κονομῆ.

Κύριοι Συνάδελφοι,

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς παρουσιάσω δεῖγμα ἐργασίας τοῦ τ. διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Δημητρίου Κρεκούκια.

Ὁ κ. Κρεκούκιας μὲ τὴν πολυχρόνη ἀναδίφησή του στὸν μεγάλο πλοῦτο τῶν δελτίων τοῦ ἀδημοσίετου καὶ δημοσιευμένου ὕλικου τοῦ ἀρχείου τοῦ ἀνωτέρω Κέντρου ἔχει καταρτίσει ἐργασία μὲ πεντακόσια περίπου λήμματα λέξεων ἀνετυμολόγητων ἢ δυσετυμολόγητων ἢ καὶ ἀμφιβόλων θεωρουμένων ἀπὸ παλαιότερους ἐρευνητὲς τῶν ὁποίων ἐτοιμάζει τὴ δημοσίευσή.

Λίγες ἀπὸ τίς λέξεις αὐτῆς δεύτερης ἐργασίας τοῦ κ. Κρεκούκια ποὺ ἔχει τὸν τίτλο «Ἑτυμολογικά», ὅσες ἐπιτρέπει ὁ περιορισμένος μας χρόνος, θὰ ἀποτελέσουν τὸ θέμα τῆς σημερινῆς ἀνακοίνωσής.

ἄβαρα, ἢ: **Ἀβάρρα** καὶ **βάρρα** στὴ Γορτυνία, στὴν Κορινθία καὶ στὰ Καλαβρυτοχώρια λέγεται ἓνα εἶδος μεγάλου τσιμπουριοῦ ποὺ, ἅμα ριζῶσει στὰ ἀφτιά καὶ πίσω στὸ κεφάλι τῶν αἰγοπροβάτων, τοὺς φέρνει ζάλη καὶ τὰ μισοπεθαίνει.

Ἡ λέξη αὐτὴ ποὺ ἔχει χαρακτηρισθῆ στὸ Ἱστορικό Λεξικό ὡς ἀγνώστου ἐτύμου ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Ἡσύχιον ὡς Λακωνική. Διαβάζουμε λοιπὸν τὴ γλῶσσα τοῦ λεξικογράφου αὐτοῦ: *βάρρα* νόσημά τι καρηβαρικὸν ἢ θρέμματα. *Λάκωνες*.

Ὁ κ. Κρεκούκιας, μελετητὴς τοῦ Ἡσύχιου καὶ ἔμπειρος στὰ λεξικογραφικά, διαπίστωσε παλαιογραφικὸ σφάλμα στὸ ἐρμήνευμα τοῦ λήμματος καὶ ἀποκατέστησε τὸ ὀρθὸ ἀντικαθιστῶντας τὸ διαζευκτικὸ ἢ μὲ τὴν πρόθεσιν *εἰς*: *βάρρα* νόσημά τι καρηβαρικὸν εἰς θρέμματα, δηλαδὴ ἢ *βάρρα* εἶναι μιὰ ἀρρώστια ποὺ προκαλεῖ ζαλάδα στὰ αἰγοπρόβατα.

* DÉMÉTRE KRÉKOUKIAS, *Some etymological remarks concerning Modern Greek Dialects*.

ἀλεκατήνα, ἦ: Στὰ χωριά τῆς Μέσα Μάνης ἀλεκατήνα λέγεται ἓνα εἶδος μεγάλης παλαμύδας, πιθανῶς ἢ Ὀρκύνοψις ἢ μονόχρωμος (*Oreynopsis unicolor*).

Ἡ λέξη εἶναι ἢ ἀρχαία ἠλακατήνες, τὴν ὁποῖαν ἀναφέρουν ὁ Μένανδρος (Κόλαξ ἀπ. 7), ὁ Μνεσίμαχος (4,35), ὁ Μνασέας (33), ὁ Ἡσύχιος καὶ ὁ Ἡρωδιανὸς (Γραμμ.2.923) ὡς ἴσως εἶδος θύννου. Κατὰ τὸν Ἡσύχιον «ἠλακατήνες» θαλασσίων ἰχθύων οἱ κητώδεις».

ἀλέτροπο, τό: Στὴν Τήλο ἓνα ἀγριόχορτο μὲ λευκὰ σύνθετα ἄνθη λέγεται ἀλέτροπο.

Ἡ λέξη εἶναι ἢ μεταγενέστερη ἠλιότροπος τοῦ Ψευδο-Διοσκουρίδη (Ἰλ. ἰατρ. 4, 190).

ἀλυσκούμενε: «Ὁ κοῦε ἔκι ἀλυσκούμενε ὅλα τὰ μούτα (= ὁ σκύλος γάβγιζε ὅλη τὴ νύχτα)». Τὸ λῆμμα γραμμένο κακῶς ἀλισκούμενε, ἀνετυμολόγητο μὲ τὸ παράδειγμά του εἶναι ἀπὸ τὰ Σαπουνακαίικα τῆς Τσακωνιάς στὸ Λεξικὸ τῆς Τσακωνικῆς Διαλέκτου τοῦ Ἄθ. Κωστάκη.

Κατὰ τὸν κ. Κρεκούκια τὸν ἀλυσκούμενε αὐτὸ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑλασκούμενος μὲ ἀντιμετάθεση τῶν φθόγγων ν-α, καὶ εἶναι παθητικὴ μετοχὴ τοῦ ἀρχαίου ὑλάσκω πού σημαίνει ὑλακτῶ, ἀλυκτῶ.

ἀνθρωπαρέσος: Στὴν Κορώνη τῆς Μεσσηνίας ἀνθρωπαρέσος λέγεται 1) ὁ ἄνθρωπος πού προσποιεῖται τὸν καλὸ καὶ 2) ὁ γέλακας.

Ἡ λέξη εἶναι ἢ μεταγενέστερη ἀνθρωπαρέσος καὶ ἀναφέρεται μὲ τὴν ἴδια σημασία στὸν 52^ο Ψαλμὸ τοῦ Δαυὶδ (52,6): «ὅτι ὁ θεὸς διεσκόρπισεν ὄσῃ ἀνθρωπαρέσκων» καὶ σὲ δύο ἐπιστολὰς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, στὶς πρὸς Ἐφεσίους (6,6) καὶ πρὸς Κολασσαεῖς (3,22).

ἀν-νουρίδα, ἦ: Στὴν Τήλο ἀν-νουρίδα λένε ἓνα χόρτο πού μοιάζει μὲ τὴν παπαρούνα. Εἶναι ἴσως ἢ ἄννουρις τοῦ Διοσκουρίδη, ἢ ὁποῖα κατὰ τὸν συγγραφέα αὐτὸν «καταπλασθεῖσα πρᾶννει τὰ θηριώδη ἔλκη» (Ἰλ. ἰατρ. 4.117).

ἀντωναῖδα, ἦ: Στὰ ὄρεινά χωριά τῶν περιοχῶν Μονοφατσίου καὶ Μαλεβυζίου Κρήτης ἓνα θαμνόφυτο τῆς οἰκογένειας τῶν χειλανθῶν μὲ πολλὰς θεραπευτικὰς ιδιότητες λέγεται ἀντωναῖδα.

Ἡ λέξις εἶναι ἢ ἀρχαία ἀδωνῆις πού σημαίνει καὶ τὸ φυτὸ θριδακίνη (Ἡσύχ. ἀδωνῆις ἢ χειλιδὸν καὶ ἢ θριδακίνη (Καλλίμ. ἀπ. 478)).

ἀρακήσου, τού: Στὰ Σαπουνακαίικα τῆς Τσακωνιάς ἓνα εἶδος ἀγριόκεδρου λέγεται ἀρακήσου.

Νομίζω ὅτι ἡ λέξη πρέπει νὰ συνδεθῇ μὲ τὸ ἀρχαῖο ῥαχός, πού ἐσήμαινε κάθε ἀγκαθερὸ ἀγριόδεντρο. Στὴν Τροιζήνα σύμφωνα μὲ τὸν Παιουσία (2.32.10) σημαίνει τὴν κότινο: «ἐπὶ θάλασσαν δὲ τὴν Ψιφαίαν πορευομένοις κότινος πέφικεν ὄνο-

μαζόμενος ῥᾶχος (ἔτσι συχνὰ στὰ χφφ.) στρεπτός. ῥάχους μὲν δὴ καλοῦσι Τροιζήνιοι πᾶν ὅσον ἄκαρπον ἐλαίας, κότινον καὶ φυλλίαν· στρεπτόν δὲ ἐπονομάζουσι τοῦτο, ὅτι ἐνσχεθισῶν αὐτῶ τῶν ἡνίων ἀνετράπη τοῦ Ἰππολύτου τὸ ἄρμα).

Θὰ ἔχουμε λοιπόν: ραχός > ραχήσιος > ἀραχήσιος (μὲ προθετικὸ α) > ἀρακίσιον (μὲ τροπή τοῦ χ σὲ κ, πού εἶναι γνωστὸ στὰ Τσακόνικα, καὶ τοῦ ο σὲ ου).

ἀρασκός, ὁ: Στὴν Ἄνδρῳ ἀρασκός λέγεται ὁ ποντικὸς τῶν χωραφιών, ὁ ἀρουραῖος.

Ἡ λέξις στὸ Ἱστορικὸ Λεξικὸ θεωρήθηκε ἀγνώστου ἐτύμου, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ συνδεθῆ μὲ τὸ ἀρχαῖον ἐπίθετον ὄρεσκῶος, αὐτὸς πού ζεῖ καὶ τρέφεται στὰ βουνά, ὁ ἄγριος σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν οἰκοδῆται, τὸν σπιτικὸ ποντικὸ. Ἔχουμε δηλαδῆ: ὄρεσκῶος > *ὄρεσκός > ἀρασκός. Ἄς θυμηθοῦμε πῶς στὴν Ἰκαρία τὰ ἀγριοκάτσικα πού ζοῦν μόνα τους στὰ βουνὰ λέγονται ρεσκὰ καὶ ρασκὰ, δηλ. ὄρεσκῶα.

ἀσπαγνός καὶ ἀσπαχνός, ὁ: Στὴν Κάσο καὶ στὴν Κάρπαθο ἓνα εἶδος ἄγριας φασκομηλιάς λέγεται ἀσπαγνός καὶ ἀσπαχνός.

Ἡ λέξις εἶναι ἡ ἀρχαία σφάγνος, τὴν ὁποῖαν ἀναφέρουν ὁ Διοκλῆς (Ἀπόσπ. 139) καὶ ὁ Διοσκουρίδης (Ἰλ. ἰατρ. 3,33). Κατὰ τὸν δεύτερο, τὸ Διοσκουρίδῃ «Ἐλελίσφακον· οἱ δὲ ἐλαφόβοσκον, οἱ δὲ σφάγνον, θάμνος ἐστὶν ἐπιμήκης... φέεται δὲ ἐν τραχέσι χωρίοις».

ἀτσουμαλιά, ἡ: Σὲ πολλὰ χωρία τῆς Κρήτης τὸ θαμνόφυτο γαλατσίδα ἢ φλόμος λέγεται ἀτσουμαλιά. Τὸ ἐπιστημονικὸ τοῦ ὄνομα εἶναι Εὐφόρβιον τὸ δεινροειδές (Euphorbia dendroides) καὶ εἶναι ἡ θυμάλις τοῦ Νικάνδρου (Θηρ. 617), ἓνας παράλληλος τύπος τοῦ τιθύμαλλος.

αὐάδ', τοῦ: Στὴ Λέσβῳ κάθε πράμα καμένο, ξερό, τὸ λένε αὐάδ'.

Ἐδῶ ὑπόκειται τὸ ἀμάρτυρον *αὐάδιον, ὑποκοριστικὸς τύπος οὐσιαστικοῦ πού προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο αὔος, ξερός, ἀποξεραμμένος.

ἀχίλυδρας, χίλυδρας καὶ χίλυντρας, ὁ: Ἔτσι λένε σὲ πολλὰ μέρη τῆς Κέρκυρας ἓνα εἶδος μεγάλου φιδιοῦ πού ζεῖ στὶς ὄχθες καὶ στὰ χαντάκια τοῦ νησιοῦ. Εἶναι ὁ χέλυδρος, τὸ δεύτερον ὄνομα τοῦ φιδιοῦ δρυΐνας πού μᾶς ἀναφέρεται ἀπὸ τὸ Νικάνδρου (Θηρ. 411-412):

Κῆρα δέ τοι δρυΐνας πιφαύσκεο, τὸν τε χέλυδρον

ἐξέτεροι καλέουσι.

βίρρι, τό: Στὴν περιοχή τοῦ Ναυπλίου ἓνα εἶδος μαύρου χελιδonioῦ μὲ μεγάλα καὶ σπαθωτὰ φτερά πού φωλιάζει σὲ τρύπες τοῦ φρουρίου λέγεται βίρρι.

Τὸ πουλλὶ αὐτὸ στὴν Τριφυλία λέγεται κλαδευτήρα καὶ στὴ Χίο δρεπανία, ἡ δρεπανίς τοῦ Ἀριστοτέλη (Ἰστ. ζῴων 487^b 27).

Στὸν Ἡσύχιῳ ὑπάρχει ἡ ἀκόλουθη γλῶσσα: βίρρη· πυράγρα. οἱ δὲ δρέπανον. Νομίζω ὅτι μποροῦμε νὰ παρομοιάσουμε τὸ πουλλὶ αὐτό, ὅταν μὲν μετὰ κλειστὰ τὰ

μεγάλα σπαθωτά φτερά του με πυράγρα που έχει κλειστές τσιμπίδες. Μετά από αυτή την παρομοίωση θα είναι εύκολο, νομίζω, το τόσο κακογραμμένο έρμήνευμα να το διαβάσουμε: *βίρρη πυράγρα. οί δὲ δρεπανίς.*

βλάσσανη και βλασσάνα, ή: Στη Δρόβιανη τῆς Β. Ἡπείρου και στην Τριφυλία ένα φυτό τῆς οἰκογένειας τῶν Ἀγρωστιδῶν (Gramineae) με φύλλα σάν τοῦ σιταριοῦ ἀλλά πολύ σκληρά και ἀνθεκτικά λέγεται ἀντίστοιχα βλάσσανη και βλασσάνα.

Τὸ φυτό αὐτό είναι ἡ Μακροχλόη ἡ ἰσχυρότατη (Macrochloa tenacissima) τῶν βοτανολόγων, τὸ ἀρχαῖον βλήσσανον· με τὸν ἀνάλογον δωρικὸν τύπον (Ἡσύχ. β 715: βλήσσανον· φυτὸν σκῆψο ὅμοιον).

βοϊτίζω: Τὸ ρῆμα αὐτὸ μεταχειρίζονται οἱ μελισσοκόμοι τῆς Ἰκαρίας με τὴ σημασία τοῦ βόσκει.

Δὲν θὰ ἦταν ἴσως πολὺ τολμηρό, ἀν συνέδεε κανεὶς τὸ βοϊτίζω αὐτὸ πρὸς τὸ ἐπικὸ βοτῶ, πού ἔχει τὴ σημασία τοῦ βόσκει. (Ἡσύχ. β 859: βοτεῖν· βόσκειν). Τὸ κανονικὸ βοτίζω ἔγινε ἴσως βοϊτίζω παρετυμολογικά ἀπὸ τὸ βοητός, τὸ βούισμα πού κάνει τὸ μελίσι, ὅταν βόσκει.

βουδέτης, ὁ: Στὴν Ἀπείρανθο τῆς Νάξου ἡ λέξη βουδέτης σημαίνει τὴν καλτσοδέτα.

Ἡ λέξη αὐτὴ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ συνδεθῆ με τὴ μεταγενέστερη λέξη ἀμφιδέτης, πού ἐσήμαινε τὴ λαιμαριά τῶν βοδιῶν. Ἔχουμε λοιπόν, ἀμφιδέτης > *φιδέτης > βουδέτης παρετυμολογικά πρὸς τὸ βοῦς, ἐπειδὴ ἡ λαιμαριά ἦταν κυρίως γιὰ τὰ βόδια.

Βούχιλας, ὁ: Μιά ἀγροτική περιφέρεια τῶν Παργαλιάνων με εὐφορα σιταροχώραφα και ἀμπελῶνες λέγεται Βούχιλας.

Ἡ λέξη είναι τὸ ἀρχαῖο ἐπίθετο βούχιλος πού σημαίνει πλούσιος σὲ νομή, πού τρέφει βόδια. Στὶς Ἰαετίδες τοῦ Αἰσχύλου (στ. 540) διαβάζουμε *λειμῶνα βούχιλον* και σὲ ἓνα ἐπιγράμμα τοῦ Μύρινου (Πλατ. Ἀνθολ. 6,108) *βούχιλος Ἀρκαδίη*. Τὸ ἀξιοπερίεργο στὴν περίπτωση αὐτὴ είναι ὅτι τὸ ἐπίθετον εἶναι σπάνιο (ἀπαντᾷ δις και ποιητικό).

βρουσύλλι, τοῦ: Στὴν Πλατανοῦσα τῆς Πρεβέζης βρουσύλλ' λένε τὸ πολὺ νοτερὸ μέρος, τὸ χωράφι τὸ βαρικό.

Ἡ λέξη πού δὲν ἔχει περιληφθῆ στὸ Ἱστορικὸ Λεξικὸ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς εἶναι τὸ βρουσύλλι, ἀπὸ τὸ βρουσύλλιον (=μικρὴ βρύση) και ὕστερα ἡ γῆ πού ἀναβλύζει νερό, ὁ βαλτώδης τόπος.

βάθρα, ή: Στὴ Μάνη *βάθρα* λένε τὸ λειωμένο παπούτσι: «*Νὰ φτειάσης ἄλλα παπούκια. Ἐφτοῦνα ἐγίνησα βάθρες*», ἔλεγε μιὰ μητέρα στὸ γιό της ἀπὸ τὴ Μέσα Μάνη.

Ἡ λέξις εἶναι μονομάρτυρη ἀρχαία πού μᾶς ἀναφέρεται στό οὐδέτερο γένος στό Ὀνομαστικό τοῦ Πολυδεύκη (7,93): *Τυρρηνικά· τὸ κάττυμα ξύλινον, τετραδάκτυλον οἱ δὲ ἱμάντες ἐπίχρῃσσι· σανδάλιον γὰρ ἦν· ὑπέδησε δ' αὐτὸ Φειδίας τὴν Ἀθηναίων· ἐκάλουν δ' αὐτὰ Τυρρηνικουργῆ, ὡσπερ καὶ τὰ ἔμβαθρα ὀρηνοεργῆ (γρ. Ῥηνοεργῆ, δηλ. κατασκευασμένα στὴ Ῥήνια).*

βουλάκ', **τού:** Στὴν Τήνηο τὸ στενὸ δρομάκι πού δὲν ἔχει διέξοδο λέγεται *βουλάκ'*.

Ἡ λέξις εἶναι ὑποκοριστικός τύπος τοῦ ἔμβολος, τὸ ἔμβολάκι, τὸ βουλάκι. Ἐμβολος κατὰ τὰ Βυζαντινὰ χρόνια ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ ὀνομαζόταν κάθε στενὸ δρομάκι. Κατὰ τὸν Κίναμον (Ἰστ. 281,2) οἱ Βενετοὶ ἀάμοιβῆς τυγχάνουσι τῆς τε ἄλλης καὶ δὴ καὶ στενωπὸς αὐτοῖς ἐν Βυζαντίῳ ἀπετέτακτο, ὃν ἔμβολον ὀνομάζουσιν οἱ πολλοί.

γαύαλος, ὁ: Στὴν Κῶ τὸ ἀγγεῖο πού μέσα σ' αὐτὸ ἀναφέρουν τὸ γάλα τῶν ἀγελάδων λέγεται γαύαλος.

Ἡ λέξις αὐτὴ ἢ ὅποια δὲν θησαυρίζεται στό Ἱστορικό Λεξικό τῆς Νέας Ἑλληνικῆς εἶναι τὸ Ὀμηρικό γαυλός, πού σημαίνει τὸ καρδάρι πού ἔβαζαν τὸ γάλα, με ἀνάπτυξη συνοδίτη φθόγγου α καὶ ἀναβίβασις τοῦ τόνου στὴν προπαραλήγουσα κατὰ τὸ κούτουλος (=κοτύλη).

Γλίνος καὶ Χλίνος, ὁ: Εἶναι ὀνόματα δύο τοποθεσιῶν στὸν Ἅγιο Σώστη καὶ στὴν Ἀμπελιῶνα ἀντίστοιχα τῆς ὀρεινῆς Τριφυλίας. Ἴσως εἶναι φυτώνυμα καὶ ἔχουν σχέση με τὸ δασικὸ δέντρο γλίνος τοῦ Θεοφράστου (Φυτ. ἱστορ. 3,3,1 καὶ 3,41,2) πού εἶναι τὸ δεύτερὸ ὄνομα τοῦ πεδινοῦ σφενταμιοῦ (Φυτ. ἱστορ. 3,41,2): *Καλοῦσι, δ' αὐτὴν ἔνιοι χλίνον, οὐ σφένδαμον.*

γλουπαῖος καὶ γλουπέας σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ζακύνθου καὶ **γλουπιὰ** στὴν Κεφαλληνία λέγεται ἓνα εἶδος παλαμύδας. Τὸ ἐπιστημονικὸ του ὄνομα εἶναι Θύννος ὁ κοινὸς (*Thynnus vulgaris*) με συνώνυμα τῆς λέξεως *γόφος, κόπανος, μαγιάτικο, ὄρκνος, τόννος.*

Εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία τὸ μεταγενέστερο κλουπαῖα τοῦ Ψευδο-Πλουτάρχου (Περὶ ποταμῶν 6,2: *Γενᾶται δ' ἐν αὐτῷ (ἐνν. στὸν ποταμὸ Ἄραμ) μέγας ἰχθὺς κλουπαῖα προσαγορευόμενος ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων*), ὁ βυζαντινὸς κλωπίας (Γλυκᾶς, Βίβλος Χρονικῆ 88,11-12) καὶ (Ἰω. Λυδός, Περὶ μηνῶν 3,41).

διόσπυρο, λιώσπυρο καὶ λιόσπορο, τό: Ἐτσι λέγεται ἓνας μικρὸς ριζωματικὸς θάμνος πού φυτρώνει σὲ ξερὸτοποιους καὶ ἐπικλινῆ μέρη τῆς Κέρκυρας.

Τὸ φυτὸ αὐτὸ εἶναι τὸ *διόσπυρον* τοῦ Διοσκουρίδου (Ἰλ. ἱατρ. 3,141), τὸ *διόσπορον* τοῦ Ὀριβάσιου (Εὐπόριστ. XI στή λ. *λιθόσπερμον*) καὶ τοῦ Παύλου τοῦ

Αιγινήτη (VIII, 3) που από τα χρόνια τα παλιά μέχρι σήμερα θεωρείται ως άριστο φάρμακον κατά της χολολιθίασης.

δροῦλος, ό: Στην Κω και στην Κάλυμνο ένα μαλακόστρακο που ζει σε ρηχούς υφάλους και έχει το σχήμα του ανδρικού μορίου λέγεται δροῦλος. Το επιστημονικό του όνομα είναι *όλοθούριον* και είναι άριστο δόλωμα για τους ψαράδες με παραγάδια.

Ή λέξη είναι ή αρχαία *δροῖλος*, που έχει την έννοια του λιπόδερος, *ψωλός*, Λατιν. *verpus* και αναφέρεται στο ακόλουθο επίγραμμα του Λουκιλίου (Παλ. Ἐπιθ. 11,197):

*Ἦθελε ΔΡΙΜΥΣ ἄγαν τὸ πρόσθ' Ἱερώνυμος εἶναι
νῦν δὲ τὸ ΔΡΙ μὲν ἔχει, ΛΟΣ δὲ τὸ ΜΥΣ γέγονε.*

δρίτης, ό: Οἱ Ἀπερανθίτες τῆς Νάξου λένε τὴν παροιμία:

*Δρίτης τοῦ νεροῦ, βασιλικὸς γιατρός,
δρίτης τοῦ βουνοῦ, φινάρι κι ἀξίνη.*

δηλαδή ἅμα δαγκάση κάποιον δρίτης τοῦ νεροῦ, χρειάζεται γιατρός σπουδαῖος για νὰ τὸν γιάνη, ἐνῶ ἅμα τὸν δαγκάση δρίτης τοῦ βουνοῦ, δὲν ὑπάρχει καμμιά γιατρεία γι' αὐτόν, θὰ πεθάνη και θὰ χρειασθῆ φινάρι και ἀξίνα για νὰ τοῦ ἀνοίξουν τὸν τάφο νὰ τὸν θάψουν.

Ἐδῶ νομίζω ὅτι ὑπάρχει ή λέξη *δεντροῖτης* με συγκοπή τῆς πρώτης συλλαβῆς και ἐννοεῖται τὸ φίδι *δεντρογαλιά* που ζεῖ σε ὑγρά και σε ξηρά μέρη. Ἡ λέξη είναι ή αρχαία *δενδρίτης* που ἀποδιδόταν σε κροκόδειλο, πιθανῶς εἶδος σαύρας που στα Αἰγαιοπελαγίτικα νησιά λέγεται *κουρκοῦδειλος* και *κουρκοῦταβλος*.

ἐντυλας, ό: Στην Κεφαλληνία ἐντυλας λέγεται 1) κάθε λίθος ή πλάκα τοῦ φραγμοῦ γύρω ἀπὸ τὸ ἄλωνι για νὰ μὴ σκορπῶν τὰ ἄλωνιζόμενα σιτηρά και 2) τὸ κυκλικὸ αὐτὸ περίφραγμα.

Πρόκειται για τὸ ἐντύλη τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, όνομα που σημαίνει, ὅπως και τὸ ἀπλό *τύλη*, τὸ προσκέφαλο, τὸ μαξιλάρι.

ἐνυχας, ό: Στην Τῆλο ἐνυχας λέγεται κάθε πλάκα τῆς περιφέρειας τοῦ ἄλωνιοῦ, που είναι στημένη ὀρθια και περιορίζει τὰ στάχυα νὰ πετιοῦνται ἔξω ἀπὸ τὸ σχηματιζόμενο κύκλο κατά τὸν ἄλωνισμό.

Εἶναι ὁ *ὄνυχας*, τὸ νύχι με τὴν προφορὰ *ἐνυχας* ἀναλογικὰ πρὸς τὰ *ἐλυθ-θας* (=ὄλυθος), *ἐμπουλας* (=ἐμβολος), *ἐξινος*, *ἐχτυπος* κ.ἄ., ὁ *ὀδὺς ὄνυξ πετραίου λίθου* τοῦ Εὐριπίδη (Κύκλ. 401).

γάνα, ή: Στην Ἄνδρο και στην Τῆλο *γάνα* λέγεται ένα μεγάλο πῆλινο δοχεῖο στο ὁποῖο ἔβαζαν λάδι ή νερό. Τὸ δοχεῖο αὐτὸ στην Κύπρο λέγεται *δάνα* και *δάνη*.

Στὸ Ἱστορικὸ Λεξικὸ ὅπου τυπώθηκε τὸ λῆμμα *γάνα* θεωρήθηκε ἀγνώστου ἐτύμου καὶ στὸ σημασιολογικὸ μέρος δὲν ἀναφέρθηκε ἡ σημασία τοῦ πῆλινου δοχείου.

Ὁ μακαρίτης καθηγητῆς Φαίδων Κουκουλῆς σὲ ἀνακοίνωσή του στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τὸ 1951, ποὺ τὸ θέμα του ἦταν «Ἀρχαῖαι, μεταγενέστεραι καὶ ἀκαχώριστοι Ἑλληνικαὶ λέξεις ἐν τῇ κοινῇ Νεοελληνικῇ καὶ ἐν τοῖς ἰδιώμασιν», μεταξύ πολλῶν ἄλλων λέγει: «Υπάρχει τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου θὰ δυνηθῇ τις νὰ πλουτίσῃ τὸν θησαυρὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ χρησιμοποίησις τοῦ Νεοελληνικοῦ ὕλικου ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ἔμπειρος ἐρευνητῆς δύναται νὰ ἀνακαλύψῃ πολλὰς λέξεις τὰς ὁποίας ἀσφαλῶς ἀνὰ τοὺς αἰῶνας ἐχρησιμοποίησαν οἱ Ἕλληνες. Ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι καὶ αὐτὴ ἐν πολῦτιμον κείμενον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐχρησιμοποίηθη ἐπαρκῶς καὶ κατὰ σύστημα πρὸς τὸν εἰρημένον σκοπὸν». Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐφαρμόζει καὶ ὁ κ. Κρεκούκιος στὶς ἐρευνές του.

Καὶ ἐδῶ γιὰ τὸ λῆμμα *γάνα*: Στὸ λεξικὸ τοῦ Ἡσύχιου ὑπάρχει μὲ σταυρὸ (crux) τὸ ἀκόλουθο ἐφθαρμένον χωρίο: *γᾶν ἄγγειον, σκύφω παραπλήσιον. Ὁ Kurt Latte στὴν τελευταία ἐκδοσὴ τοῦ Λεξικοῦ αὐτοῦ, στὴν προσπάθειά του νὰ διορθώσῃ τὴν εἰκασία τοῦ παλαιότερου ἐκδότη Maunicius Schmidt, γράφει ἀντὶ τοῦ *γᾶν γάινον.

Ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα μὲ τὸ λῆμμα καὶ τὴν ἀντίστοιχὴν σημασίαν του γίνεται καὶ ἐδῶ βοηθὸς γιὰ νὰ ἀποκατασταθῇ τὸ ἐφθαρμένον χωρίο καὶ ἔτσι ἀποκαθίσταται γᾶνκα ἄγγειον σκύφω παραπλήσιον.

S U M M A R Y

Some etymological remarks concerning Modern Greek Dialects

In this paper the writer presents some thirty words which are used in Modern Greek dialects and the etymon of which has been considered by other scholars as unknown, dubious or difficult trace. After thorough discussion of each one of them the writer concludes that these words have an ancient greek origin. The material presented constitute a small part of a total of almost 500 words, a work to be published soon.